

Hầu chuyện Trần Xuân Bách: “Dân chủ đưa Đảng vào lòng dân tộc”

Posted on Tháng Chín 7, 2012 by ttngbt

Cuối tháng 9 năm 1989, tôi từ Sài Gòn ra, vừa đến trụ sở báo Lao Động (51 – Hàng Bò, Hà Nội) thì cô Phạm Thị Châu, trưởng phòng hành chính đến gặp. (Cô Châu hiện nay là cán bộ báo Dân Trí.) Cô trao tấm danh thiếp của anh Trần Xuân Bách gửi cho tôi và háo hức kể: Xe đỗ trước cơ quan, bác ấy đi vào, nói “Tôi xin gặp anh Tống Văn Công”. Em trả lời: “Thưa bác, anh Công về Sài Gòn. Hiện đang có mặt hai phó tổng biên tập là anh Huy Đan và Phạm Văn Nhân. Bác có thể gặp anh nào ạ?”. Bác ấy mở cặp lấy cac vi dít đưa cho em, nói: “Khi nào anh Công ra, đồng chí đưa giùm tôi nhé, nói là tôi đang đợi anh ấy gọi”. Từ lâu tôi đã được ba người bạn có dịp gần gũi anh Trần Xuân Bách là nhà văn Nguyễn Khải gần anh khi còn làm báo quân khu 3 thời chống Pháp, dịch giả Lê Minh Đức gần anh ở Ban Dân vận TƯ và Đinh Gia Bảy ủy viên Đảng đoàn, ủy viên Ban thư ký Tổng Liên đoàn Lao động VN từng làm việc dưới quyền của anh Bách lúc giúp bạn ở Campuchia, kể nhiều chuyện về anh Bách, một người tài đức song toàn. Tôi cũng được đọc nhiều bài viết của anh, rất hâm mộ, nhưng chưa có dịp gặp, không ngờ tôi lại được anh tìm! Trước khi vào Sài Gòn, tôi đã dự hội nghị nghiên cứu Nghị quyết Trung ương lần thứ 7 (khóa 6), nên cảm nhận việc anh Trần Xuân Bách đến tìm là điều quan trọng.

Xin nhắc lại một số kết luận của Nghị Quyết TƯ 7:

Về tình hình thế giới:

“Công cuộc cải tổ, cải cách, đổi mới ở một số nước xã hội chủ nghĩa đã thu được những thành tựu nhất định, nhưng ở một số nước gặp khó khăn gay gắt, có nước chủ nghĩa xã hội đang đứng trước thách thức lớn. Lợi dụng tình hình khó khăn trên đây ở một số nước xã hội chủ nghĩa, chủ nghĩa đế quốc, đứng đầu là Mỹ mở cuộc phản kích quyết liệt vào chủ nghĩa xã hội, bằng những thủ đoạn rất xảo quyệt: Răn đe về quân sự; cổ vũ chủ nghĩa đa nguyên chính trị; dùng kinh tế khuyến khích việc cải cách theo hướng phát triển kinh tế tư nhân, thị trường tự do tư bản chủ nghĩa.”

“Trong nước...những khó khăn về kinh tế và xã hội đã và đang bắt đầu xuất hiện ở nước ta, trong đó đặc biệt nhấn mạnh: Các lực lượng bên ngoài đang tập trung đả kích, xuyên tạc Đảng ta không mạnh dạn cải cách chính trị, hạn chế dân chủ, hạn chế tự do báo chí, tự do sáng tác, phê bình”.

Trong bốn khuyết điểm dẫn đến tình hình trên, có: “Buông lỏng công tác tư tưởng, thiếu tinh thần chiến đấu chống những tư tưởng, quan điểm lệch lạc, những hành động và lời nói sai trái.”

Nghị quyết nhấn mạnh những nguyên tắc và chính sách: “Xây dựng và phát huy nền dân chủ xã hội chủ nghĩa, đổi mới tổ chức và phương thức

hoạt động của hệ thống chính trị, không chấp nhận chủ nghĩa đa nguyên chính trị”...

Như vậy, anh Trần Xuân Bách đang là nhân vật có “vấn đề”!

Sau khi cô Châu rời khỏi phòng, tôi gọi điện thoại ngay cho anh Trần Xuân Bách. Giọng anh rất vui: “Bây giờ tối, tôi đợi anh nhé!”. Tôi đáp: “Tôi muốn cùng anh Phạm Văn Nhân phó tổng biên tập đến thăm anh?” Anh Bách rất vui vẻ: “Ồ, càng nhiều anh em càng vui!”

Tôi không muốn một mình đến anh Bách vì đã có kinh nghiệm qua việc nhà văn Nguyễn Ngọc gửi bài cho báo, tôi chưa đọc, nhưng cơ quan an ninh đã cử cán bộ đến yêu cầu được đọc trước! Tôi kể chuyện này với phó Tổng biên tập Phạm Văn Nhân. (Hiện nay, anh Nhân ở khu nhà tập thể báo Lao Động, quận Cầu Giấy.) Anh Nhân nói: “Anh ấy bảo càng nhiều anh em càng vui, vậy ta rủ thêm Lưu Văn Hân, vì Hân quen thân với bên vợ anh Bách”. Tôi gọi điện rủ, anh Hân rất vui vẻ nhận lời. (Anh Lưu Văn Hân lúc ấy là vụ trưởng Vụ báo chí, Bộ Văn hóa – Thông tin, anh Trần Hoàn là Bộ trưởng.)

Ba chúng tôi đến biệt thự của anh Bách trên đường Phan Đình Phùng bằng chiếc u-oat của báo Lao Động do tài xế cựu chiến binh Nguyễn Văn Tiến lái. Có vài người mặc thường phục đứng trên vỉa hè dòm ngó. Tôi báo với người bảo vệ là chúng tôi được anh Bách hẹn. Anh bảo vệ gọi điện thoại vào nhà xin ý kiến. Tôi cứ tưởng anh Bách sẽ cho người giúp việc ra đón chúng tôi, không ngờ anh đích thân chạy ra cổng. Tôi nói, “Chúng tôi đến quá một người!” Anh Bách cười vui “Cảm ơn các anh, tôi rất vui !” Anh đưa chúng tôi lên lầu. Chị Bách chờ sẵn, mời chúng tôi ngồi quanh chiếc bàn kê sát tường. Chị pha cà phê, gọt táo và cùng ngồi với chồng tiếp khách. Thấy bên cạnh tấm lịch treo tường có kẹp bài thơ, ký Bách Xuân, tôi hỏi đùa: “Muốn xin anh bài thơ này đăng trang văn nghệ của báo?”. Anh nhìn chị, cười đáp: “Thơ mình chỉ dành riêng cho mỗi bạn đọc này thôi.” Có lẽ, chị Bách nghĩ rằng mấy ông khách thấy chị quá trẻ so với anh, nên đã vui vẻ kể: “Hồi em mới lấy anh ấy, các bạn cứ trêu, sao lấy ông chồng quá đất vậy? Em trả lời, nhưng tâm hồn anh ấy rất trẻ!”. Sau mấy chuyện vui, tôi kể cho anh Bách nghe về lớp nghiên cứu Nghị quyết TƯ 7 của cán bộ cốt cán toàn quốc trước đây hơn một tuần. Anh Bách nghe rất chăm chú.

Lớp nghiên cứu này do ông Đào Duy Tùng Ủy viên Bộ chính trị phụ trách khối tư tưởng văn hóa thuyết trình. Ông nghe phản ánh ý kiến học viên ở các tổ thảo luận, tổng kết đợt học và giải đáp thắc mắc. Sau khi nghe ông Tùng giảng ở hội trường, Ban Tổ chức lớp học chia học viên theo ngành công tác vào các tổ thảo luận. Tôi dự thảo luận ở tổ báo chí, gồm các tổng biên tập, báo, chí, đài, nhà xuất bản ở Trung ương. (Có lẽ các tổ viên ngày ấy chỉ mỗi nhà thơ Hữu Thỉnh còn có mặt trong guồng máy hiện hành.) Tổ trưởng hướng dẫn thảo luận là anh Thái Ninh, phó trưởng ban Tư tưởng – Văn hóa Trung ương. (Đến Đại hội 7, anh Thái Ninh là Trưởng ban TTVH TƯ, anh Hữu Thọ là Phó trưởng ban thường trực). Khi thảo luận câu hỏi “Vì sao Đảng ta không

chấp nhận đa nguyên chính trị?”, anh Bùi Tín, phó Tổng biên tập báo Nhân Dân xin phát biểu. Bùi Tín cho biết, anh rất lúng túng khi bị nhiều đồng chí đảng viên các đảng bạn ở phương Tây hỏi vì sao Đảng Cộng sản Việt Nam lại không chấp nhận đa nguyên. Theo Bùi Tín, bản chất cuộc sống là đa nguyên, thực tế Việt Nam cũng đang có những yếu tố đa nguyên: Bên cạnh Đảng Cộng sản có Đảng Dân chủ, Đảng Xã hội; Mặt trận Tổ quốc gồm có nhiều tổ chức Nông dân, Công đoàn, Thanh niên, Phụ nữ... Mỗi giới có tờ báo nói tiếng nói của mình. Phải đa nguyên mới thực sự dân chủ... Anh Bùi Tín nói hơn 30 phút. Cả tổ im lặng lắng nghe. Tổ trưởng Thái Ninh ghi ghi chép chép, không tỏ ra sốt ruột. Không ngờ hôm sau, khi tổng kết và trả lời thắc mắc, ông Đào Duy Tùng đã gay gắt phê phán: “Thật đáng chê trách, tại hội nghị này, gồm những cán bộ tuyên huấn cốt cán của Đảng, lại có một đồng chí nồng nhiệt cổ vũ đa nguyên chính trị! Đồng chí đó không biết rằng, đa nguyên là luận điệu mị dân của các chính trị gia tư sản? Bọn chúng gồm những tập đoàn tài phiệt, cần có đa nguyên để cạnh tranh với nhau. Giai cấp công nhân có sứ mệnh độc quyền lãnh đạo cách mạng, chỉ cần liên minh chiến lược với giai cấp nông dân và tầng lớp trí thức cách mạng. Chủ nghĩa xã hội thực hiện tập trung dân chủ, phải chống đa nguyên. Hôm nay đòi đa nguyên, rồi ngày mai sẽ đòi đa đảng, phải không?”

Anh Bách trầm ngâm, rồi nói: “Chúng ta đã thực hiện đa nguyên kinh tế, vậy phải thực hiện đa nguyên chính trị, bước tới bằng hai chân mới cân bằng, không bị vấp vấp”. Anh hỏi thêm về Bùi Tín, nhưng tôi chỉ gặp anh Bùi Tín hai lần mà cả hai lần đều cùng là khách được mời ăn cơm. Lần đầu tháng 5-1975, ở Sài Gòn anh Phước Sanh mời; lần thứ hai ở Hà Nội, nhà thơ Hải Như mời Bùi Tín, bác sĩ Vân B và tôi, chỉ ít lâu trước khi anh Bùi Tín đi họp báo Nhân Đạo và ở lại Pháp. Lúc ông Đào Duy Tùng chì chiết, tôi ngồi ở hàng ghế ngay sau lưng anh. Anh hai tay chống cằm, mớ tóc dài rũ xuống hai vai.

Hơn 10 giờ khuya, anh Bách tiễn chúng tôi ra tận cổng. Trước khi chia tay, tôi đề nghị: Bất cứ lúc nào, anh rảnh, tôi xin mời anh đến nơi tôi ở, số 14 Trần Bình Trọng, đối diện với Bộ công an. Tôi muốn được anh giải đáp cho một số câu hỏi. Và tôi gợi ý: Anh nên cho dừng xe ở Nguyễn Du, rồi đi bộ vào cổng, tôi sẽ đón bên trong. Kể ra cũng buồn cười, đón ông ủy viên Bộ chính trị mà phải lén lút như quan hệ với kẻ gian! Hồi đó, tôi vẫn nghĩ nơi ở của mình kín đáo lắm, nên đã từng tiếp đón nhiều bạn bè có lý lịch mà phía an ninh coi là không được trong sáng như Nguyễn Kiến Giang, Lê Đạt, Dương Tường, Phạm Thị Hoài...Mãi sau này, tôi mới biết là mọi việc xảy ra ở báo Lao Động đều có trong hồ sơ của cơ quan an ninh! Biết đâu chuyện tôi sắp kể ra đây cũng không phải là ngoại lệ!

Chỉ vài hôm sau, anh Bách hẹn đến, từ hôm đó tôi may mắn được hầu chuyện anh. Tôi đã đặt những câu hỏi với tư cách một nhà báo cách mạng mong muốn tìm thấy lộ trình đi tới tự do dân chủ cho dân tộc. Rất tiếc vì nhiều lý do, ý kiến tâm huyết của anh, một nhà cách mạng,

một trí thức lớn nhất của Đảng Cộng sản VN mà tôi ghi chép nhiều buổi, đã không thể phổ biến đúng lúc. Lý do là vì nền "báo chí nói tiếng nói của Đảng" không cho phép, nhưng lý do chính mà tôi phải nhận là bởi sự hèn kém của mình. Trong phần hồi ức này, tôi xin ghi lại một số câu hỏi và giải đáp của anh không chỉ có ý nghĩa lịch sử, mà vẫn đang còn nguyên giá trị thời sự trong tình hình hiểm nghèo của đất nước trước họa ngoại xâm, và nội xâm, đang rất cần dân chủ hóa để tăng nội lực của dân tộc. Và đây cũng là món nợ ân tình đối với anh, nhiều năm nay lòng tôi luôn bứt rứt.

HỎI: Tháng 6-1988, Nghị quyết TƯ 5 cho rằng khuyết điểm nghiêm trọng nhất trong công tác xây dựng Đảng là "vi phạm nguyên tắc tập trung dân chủ". Nghị quyết cho rằng "mở rộng dân chủ, đi đôi với tăng cường kỷ luật", và phải "chống những mưu đồ lợi dụng dân chủ và công khai để chống lại sự nghiệp của Đảng và nhân dân". Đến tháng 3-1989, Nghị quyết TƯ 6 nhắc lại phải "mở rộng dân chủ", "dân chủ phải đi đôi với tập trung, với kỷ luật". Tháng 8-1989, Nghị quyết TƯ 7 kết luận: "Xây dựng và phát huy nền dân chủ xã hội chủ nghĩa, đổi mới tổ chức và phương thức hoạt động của hệ thống chính trị, không chấp nhận chủ nghĩa đa nguyên chính trị".

Những kết luận nói trên, cho thấy "dân chủ" như một khái niệm rất mơ hồ, có thể thu hẹp lại, hoặc mở rộng ra. Nhưng mở rộng ra thì phải kèm với "tập trung", với "kỷ luật", nếu không thì sẽ xảy ra tình trạng vô chính phủ, hoặc bị bọn phản động có "mưu đồ lợi dụng dân chủ, công khai, chống lại sự nghiệp của Đảng và nhân dân"?

ĐÁP: Dân chủ không hề có chỗ cho thứ tự do vô chính phủ nảy nở. Chế độ dân chủ thiết lập trên cơ sở một bản Hiến pháp được xây dựng từ ý chí tự do của nhân dân lựa chọn hệ thống chính trị, kinh tế, xã hội, văn hóa. Hiến pháp quy định thể thức bảo đảm tổng tuyển cử tự do, không phân biệt khuynh hướng chính trị, quy định cách thức hoạt động của nhà nước pháp quyền của dân, do dân, vì dân, bảo đảm các quyền tự do của con người và sự bình đẳng của mọi công dân trước pháp luật. Chủ tịch Hồ Chí Minh mở đầu Tuyên ngôn độc lập nước ta, đã nhắc lại Tuyên ngôn độc lập Hoa Kỳ và Tuyên ngôn nhân quyền và dân quyền của Pháp, nói đến các quyền tự do của con người mà "Tạo hóa cho họ". Dân chủ là thể chế hóa các quyền tự do ấy. Cho nên dân chủ là quyền lực của dân, với tư cách là con người tự do. Dân chủ không phải do lòng tốt của những người lãnh đạo muốn ban ơn cho dân, thấy thuận lợi thì mở rộng, thấy bất tiện thì thu hẹp.

Đại hội 6 kết luận "lấy dân làm gốc". Dân chủ sẽ khơi động trí tuệ toàn dân tộc, "gốc" sẽ ngày càng vững mạnh, ngăn chặn quan liêu, tham nhũng, vô trách nhiệm. Chế độ dân chủ không có chỗ cho những ai muốn lợi dụng, bẻ phái. Chỉ có chế độ độc đoán, quan liêu, khép kín mới là đất tốt cho những kẻ xấu lạm dụng quyền lực làm những điều phi pháp.

HỎI: Chế độ dân chủ như vừa miêu tả ở trên có trái với “nền dân chủ xã hội chủ nghĩa” mà Nghị quyết TƯ 7 kêu gọi xây dựng và phát huy?

ĐÁP: Chúng ta đã chọn mô hình giáo điều, lai ghép chủ nghĩa xã hội Stalin với chủ nghĩa xã hội Mao Trạch Đông. Liên Xô và các nước Đông Âu đang lâm vào khủng hoảng bởi mô hình Stalin, vi phạm dân chủ, duy ý chí, quan liêu, đặc quyền, đặc lợi. Thế giới xã hội chủ nghĩa phải cải tổ, đổi mới, giải quyết những mâu thuẫn, phá vỡ cái cũ, đạt tới các tiêu chí của thời đại là: dân chủ, khoa học, nhân đạo, hiện đại. Xu thế chủ yếu là chuyển sang sở hữu tư nhân, kinh tế hàng hóa, nhà nước pháp quyền, xã hội dân sự.

Chúng ta đã đổi mới kinh tế, thực hiện sở hữu tư nhân, kinh tế thị trường. Đã đến lúc phải đổi mới chính trị, dân chủ hóa xã hội, từng bước thực hiện mục tiêu của chủ nghĩa xã hội mà Marx và Engels đã đề ra trong Tuyên ngôn Cộng sản: “Sự phát triển tự do của mỗi người là điều kiện cho sự phát triển tự do của tất cả mọi người”.

Không đổi mới chính trị nhịp nhàng với đổi mới kinh tế thì đến một lúc nào đó sự phát triển kinh tế cũng sẽ bị chững lại, bởi những rào cản quan liêu, tham nhũng, hạn chế sáng kiến. Đổi mới kinh tế là thực hiện đa nguyên kinh tế; kinh tế nhiều thành phần sẽ làm cho xã hội có sự phân tầng; mỗi giai tầng có quyền lợi, nguyện vọng khác nhau, từ đó nảy sinh đa nguyên chính trị. Đổi mới chính trị là từng bước chấp nhận đa nguyên chính trị song song với đa nguyên kinh tế, đúng như Marx, Engels: “Trong mỗi thời đại lịch sử, sản xuất kinh tế và cơ cấu xã hội – cơ cấu này tất yếu phải do sản xuất kinh tế mà ra – cả hai cái đó cấu thành cơ sở của lịch sử chính trị và lịch sử tư tưởng của thời đại ấy”. (Lời tựa cho Tuyên ngôn của ĐCS bản tiếng Đức, 28-6-1883).

Từ một xã hội khép kín, một quốc gia đóng cửa, chúng ta khởi xướng đổi mới, mở cửa, làm bạn với tất cả các nước. Vậy thì trong nước cũng phải là một xã hội mở, chấp nhận tự do báo chí, tự do ngôn luận, nhiều tiếng nói có quan điểm khác biệt đối thoại, thương thảo, quyết định thuộc về đa số, nhưng thiểu số được tôn trọng và bảo vệ. Nhà nước bảo đảm thực hiện đầy đủ các quyền con người và quyền công dân theo Hiến pháp, không được ban hành luật lệ vi hiến để hạn chế các quyền ấy. Đảng lãnh đạo, cầm quyền, nhưng quyền lực thuộc về nhân dân. Do đó, Đảng phải nằm trong chứ không nằm ngoài và không được đứng trên xã hội.

HỎI: Chúng ta có sợ đa nguyên chính trị sẽ làm suy yếu Đảng Cộng sản Việt Nam và cuối cùng làm mất quyền lãnh đạo? Bởi vì chấp nhận đa nguyên chính trị thì phải thực hiện các quyền tự do, trong đó có quyền lập hội, từ đó xuất hiện Đảng đối lập có cương lĩnh cạnh tranh với Đảng Cộng sản?

ĐÁP: Đó chính là sự ngộ nhận của những ai có thói quen độc quyền chân lý, theo chủ nghĩa giáo điều. Xu thế thời đại là tự do, dân chủ. Cách mạng khoa học kỹ thuật, bùng nổ thông tin, giao lưu quốc tế làm

cho xu thế đó chuyển động rất nhanh chóng và có tính dây chuyền. Không ai có thể bưng bít thông tin, ngoảnh mặt trước đòi hỏi của nhân dân, ngăn chặn sự vận động tất yếu của cuộc sống. Bản chất của cuộc sống là đa nguyên. Đối mới chính là thuận theo bản chất cuộc sống xã hội vốn mang tính đa nguyên cả về kinh tế, chính trị, văn hóa. Trên kia đã nói, Đảng nằm trong chứ không nằm ngoài và đứng trên xã hội, có nghĩa là thế nào? Đối mới chính trị, trước hết Đảng phải tự đổi mới mình, phải trở thành Đảng dân tộc, kết tinh truyền thống dân tộc và trí tuệ thời đại. Đảng phải thực hiện dân chủ mạnh mẽ từ trên xuống dưới, từ Bộ chính trị trở đi.

Đảng không bao biện lấn sân làm thay nhà nước, không duy trì chế độ "đảng trị", "toàn trị". Nhà nước là công cụ của dân, chứ không phải là công cụ của Đảng, không phải cấp trên của dân. Nhà nước quản lý theo luật và bằng chính sách chứ không làm thay doanh nghiệp. Kế hoạch nhà nước nằm trong chứ không nằm ngoài và đứng trên thị trường. Ngược lại, nếu duy trì tình trạng như hiện nay thì không phải làm cho Đảng, cho Nhà nước vững mạnh mà là tạo môi trường xã hội dung dưỡng độc đoán, lạm quyền, tham nhũng làm thoái hóa Đảng và mục ruỗng Nhà nước.

Kinh tế thị trường đòi hỏi phải có Nhà nước pháp quyền và xã hội dân sự. Trong Hệ tư tưởng Đức, Marx và Engels cho rằng "Hình thức thương mại, bởi lực lượng sản xuất đang có quyết định ở một giai đoạn lịch sử và trở lại quyết định lực lượng sản xuất, đó là xã hội dân sự" và "Xã hội dân sự bao gồm toàn bộ thương mại vật chất của các cá nhân ở một giai đoạn phát triển nhất định của lực lượng sản xuất." Hai ông cho rằng, xã hội dân sự tồn tại ở mọi thời đại với tư cách tổ chức xã hội trực tiếp bắt nguồn từ sản xuất và thương mại, đồng thời tạo thành nền tảng của nhà nước và mọi kiến trúc thượng tầng tinh thần khác. Các chế độ độc tài, phát xít Hitler, Mussolini thực hiện chế độ toàn trị, xóa bỏ xã hội dân sự đã bị thất bại. Mô hình xô viết Stalin cũng xóa bỏ xã hội dân sự là nguyên nhân đưa tới quan liêu hóa, khủng hoảng xã hội. Tình trạng đó chúng ta phải khắc phục. Nhiều năm qua các đoàn thể quần chúng đều bị chính trị hóa, hành chính hóa, không đại diện quyền lợi cho đoàn viên, hội viên, hạn chế sáng kiến của họ, quan trọng hơn là triệt tiêu sự góp ý thẳng thắn của họ đối với đường lối của Đảng, chính sách của nhà nước. Thực hiện quyền tự do lập các hội, đoàn, các câu lạc bộ, hoạt động theo hướng ích nước lợi nhà, tương thân, tương ái, tự trang trải về tài chính, đó là chẳng những đáp ứng nguyện vọng chính đáng của quần chúng mà còn khôi phục xã hội dân sự, góp phần xây dựng nhà nước pháp quyền, làm lành mạnh kinh tế thị trường.

Trong môi trường dân chủ, thượng tôn pháp luật, Đảng Cộng sản VN, cũng như mọi tổ chức và cá nhân có điều kiện để phát triển lành mạnh. Đảng Cộng sản VN có một quá trình lịch sử lãnh đạo cuộc cách mạng giải phóng dân tộc, khởi xướng đổi mới, nay lại mạnh mẽ tự đổi mới mình để trở thành Đảng của dân tộc, không dùng quyền lực thay cho năng lực, trí tuệ. Dân chủ đưa Đảng vào lòng dân tộc. Liệu có Đảng đổi

lập nào đưa ra cương lĩnh trái với lợi ích dân tộc mà giành được lòng dân đối với Đảng Cộng sản? Chỉ có làm ngược lại, không chịu đổi mới chính trị, cố giữ thể chế độc quyền, trong khi xã hội đã chuyển sang đa nguyên về kinh tế, đa nguyên thành phần xã hội, đa nguyên tư tưởng, văn hóa thì như vậy không khác nào đặt Đảng trong tình thế của một cây cổ thụ đứng đơn độc trước bão tố!

HỎI: Có nên duy trì cách chỉ đạo báo chí của Ban Tư tưởng - Văn Hóa TƯ Đảng như hiện nay? Thực dân Pháp đã từng chấp nhận quyền tự do báo chí đối với nhân dân nước Việt Nam thuộc địa. Chế độ Việt Nam Dân chủ Cộng hòa có hai lần thực hiện tự do báo chí, lần đầu sau Cách mạng tháng Tám cho đến toàn quốc kháng chiến, lần thứ hai sau 30-4-1975 với báo tư nhân Tin Sáng cho đến tháng 6 năm 1981. Cả 2 lần ấy, báo chí tư nhân đều có những đóng góp rất tích cực cho sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ Quốc. Đổi mới chính trị, phải chăng đã đến lúc chuyển tự do báo chí từ quyền "tự do của tập thể" sang quyền "tự do của mỗi người" như Marx, Engels nói, như Nguyễn Ái Quốc đòi hỏi? Trong sách *Đây công lý của thực dân Pháp ở Đông Dương*, Nguyễn Ái Quốc viết: "Tôi gọi báo tức là một tờ báo về chính trị, về kinh tế hay văn học như chúng ta đã thấy ở châu Âu và các nước châu Á khác, chứ không phải một tờ báo do chính quyền lập ra". Tại sao chúng ta không thực hiện ước nguyện của Hồ Chí Minh từ năm 1919 về quyền tự do báo chí trong bản yêu sách gửi Hội nghị Hòa bình Versailles?

ĐÁP: Ngày 24 tháng 9 năm 1982, Việt Nam đã ký kết gia nhập Công ước về các quyền dân sự và chính trị. Công ước này có quy định quyền tự do ngôn luận: Mọi người có quyền giữ quan điểm của mình mà không bị ai can thiệp; được tự do ngôn luận bao gồm tìm kiếm, nhận và truyền đạt mọi loại tin tức, ý kiến bằng các hình thức tuyên truyền miệng, viết ra, in, tự do sáng tạo các hình thức nghệ thuật, hoặc thông qua các phương tiện thông tin đại chúng...

Công ước đòi hỏi các quốc gia thành viên cam kết không hạn chế hoặc hủy bỏ những quyền tự do có tính phổ biến của nhân loại đã được quy định ở đây. Nhà nước ta sẽ phải sớm sửa đổi luật báo chí, luật lập hội, thực hiện tự do báo chí, tự do ngôn luận, tự do lập hội như các quốc gia dân chủ trên thế giới.

Cuối năm 1989 anh Trần Xuân Bách có bài phát biểu "Chủ nghĩa xã hội thật sự là gì?". Nội dung bài ấy tương tự những điều anh trả lời trên đây. Nhiều người cho rằng anh Trần Xuân Bách chưa bao giờ nói đến "đa đảng". Thật ra chấp nhận đa nguyên chính trị tức là chấp nhận sự có mặt của các tầng lớp, các nhóm có lợi ích khác nhau, có quan điểm chính trị khác nhau, cùng tồn tại, hợp tác và đấu tranh. Chấp nhận đa nguyên chính trị tức là đã chấp nhận đa đảng sẽ diễn ra ngay sau đó.

Địp Tết 1990, vài tháng trước khi bị kỷ luật ra khỏi Bộ chính trị và Ban chấp hành Trung ương Đảng, anh Trần Xuân Bách có sáng tác bài thơ sau đây.

BÀI THƠ KHAI BÚT 1990

Ngày xuân nhớ cụ Tú Xương,
Cổ nhân chính trực, đồng hương nghĩa tình.
Lặng lạng mà nghe tiếng nói dân.
Lấy dân làm gốc phải nghe dân.
Trí khôn thiên hạ không hề thiếu.
Chỉ sợ người ngu thích kẻ đần.

Nhà thơ Hải Như đề nghị thay chữ "mình" cho chữ "người" ở câu cuối.
Anh Bách tiếp thu nhưng bảo, lấy làm tiếc vì đã phổ biến cho nhiều bạn bè.

Chiều thứ 5, ngày 22 tháng 3 năm 1990, anh Bách gọi điện báo tôi, 7 giờ tối đến nhà anh, có chuyện rất cần biết. Cả ba anh em, Lưu Văn Hân, Phạm Văn Nhân và tôi cùng đến. Trên lễ đường trước nhà anh có nhiều người mặc thường phục đứng trên vỉa hè sẫm soi số xe. Anh Bách vẫn ra tận cổng đón chúng tôi. Chị Thịnh vẫn vui vẻ pha ca phê, gọt táo mời bạn bè. Anh Bách kể chuyện Hội nghị Trung ương lần thứ 8 khai mạc từ ngày 12-3. Anh đã bị phê phán rất dữ dội. Anh cho rằng, mình chắc chắn sẽ bị đưa ra khỏi Bộ chính trị và Ban chấp hành Trung ương, thậm chí có ý kiến đòi khai trừ anh ra khỏi Đảng. Tôi tỏ ý băn khoăn, chẳng lẽ lại có thể xảy ra điều tồi tệ đến mức ấy, hoàn toàn trái với tinh thần đổi mới, nhìn thẳng vào sự thật, nói đúng sự thật của Đại hội 6? Anh Bách kể:

"Một đồng chí trong Bộ chính trị cho rằng, việc làm của đồng chí Trần Xuân Bách đã khiến cho đồng chí, bạn bè hết sức lo âu, còn kẻ thù thì vô cùng mừng rỡ". Một người đã bị nhận xét tới mức đó thì làm sao có thể còn trong Bộ chính trị, Ban chấp hành TƯ?". Anh Bách cho biết nhận xét đó không phải là ý kiến cá biệt, quan trọng hơn, đó là quan điểm của tổng bí thư Nguyễn Văn Linh. Chỉ có hai ủy viên Bộ chính trị, Nguyễn Cơ Thạch và Võ Văn Kiệt cho rằng, từ quan điểm "lấy dân làm gốc", anh Bách muốn công cuộc đổi mới phải "đi hai chân" để đất nước phát triển và Đảng vững mạnh.

Hôm ấy, chia tay anh chị, chúng tôi buồn rười rượi, dù anh động viên: "Cho dù sắp tới sự nghiệp đổi mới có bị khó khăn hơn. Tuy nhiên, cái gì thuộc về quy luật, xu thế thì nó vẫn cứ đi tới, dù có chậm lại".

Ngày 27-3-1990 Hội nghị Trung ương lần thứ 8, khóa 6, thông qua Nghị quyết có những nội dung quan trọng như sau:

"Nghị quyết đã chỉ ra tác động tiêu cực của cuộc khủng hoảng ở các nước xã hội chủ nghĩa đối với nước ta, trước hết là về các mặt chính trị, tư tưởng: Một số người hoài nghi chủ nghĩa xã hội, giảm lòng tin đối với Đảng và nhà nước; một số cán bộ, đảng viên tiếp nhận những tư tưởng, quan điểm sai lầm về cải tổ, cải cách của nước ngoài một cách máy móc, giáo điều; một số ít phần tử cơ hội bất mãn đang đẩy mạnh hoạt động chống lại sự lãnh đạo của Đảng, đòi đa nguyên chính trị, đa Đảng, đòi dân chủ không giới hạn..."

“Hội nghị nhận định: Đế quốc Mỹ và các thế lực thù địch đang coi nước ta là một trọng điểm chống phá, ráo riết thực hiện âm mưu diễn biến hòa bình bằng những thủ đoạn kinh tế, chính trị, tư tưởng, văn hóa và quân sự rất thâm độc. Cuộc đấu tranh giai cấp giữa cách mạng và phản cách mạng, giữa hai con đường chủ nghĩa xã hội và chủ nghĩa tư bản, giữa ta và địch trên phạm vi thế giới, ở nước ta và ba nước Đông Dương đang diễn ra gay gắt, quyết liệt và phức tạp”...

“Việc Bộ chính trị và Ban Bí thư tự phê bình và Trung ương góp ý kiến phê bình Bộ Chính trị, Ban Bí thư được tiến hành một cách nghiêm túc, dân chủ, thẳng thắn, chân thành và thân ái, với tinh thần trách nhiệm và xây dựng, đã góp phần tăng cường sự đoàn kết nhất trí trong Trung ương.”

“Hội nghị lần thứ 8 Ban chấp hành Trung ương khóa 6 đã quyết định cách chức Ủy viên Bộ chính trị, Bí thư Trung ương, Ủy viên Ban chấp hành Trung ương Đảng đối với đồng chí Trần Xuân Bách vì đã vi phạm nghiêm trọng nguyên tắc tổ chức và kỷ luật của Đảng, gây ra nhiều hậu quả xấu”.

Sau khi anh Bách bị cách chức, Bộ trưởng Nguyễn Cơ Thạch xin nhận anh về làm cán bộ nghiên cứu của Bộ Ngoại giao. Nhưng lúc này chính cái ghế của Bộ trưởng ngoại giao Nguyễn Cơ Thạch cũng đang lung lay. Cũng như Trần Xuân Bách, Nguyễn Cơ Thạch hiểu rất rõ nguyên nhân suy sụp của chủ nghĩa xã hội ở Liên Xô và Đông Âu là thiếu dân chủ, vi phạm nhân quyền, trái với xu thế thời đại. Nguyễn Cơ Thạch có quan điểm, về đối nội phải dân chủ hóa xã hội, đối ngoại cần mau chóng quan hệ bình thường với Hoa Kỳ và thế giới dân chủ. Trong khi đó, Tổng bí thư Nguyễn Văn Linh và nhiều người trong Bộ chính trị cho rằng phe xã hội chủ nghĩa suy sụp là do các thế lực thù địch đứng đầu là đế quốc Mỹ âm mưu phá hoại. Do đó, để bảo vệ chế độ xã hội chủ nghĩa, bảo vệ Đảng phải cầu hòa với Trung Quốc. Trung Quốc dù có tư tưởng bành trướng thì cũng vẫn là một nước xã hội chủ nghĩa anh em. Để lấy lòng Bắc Kinh, Bộ chính trị đứng đầu là Tổng bí thư Nguyễn Văn Linh loại bỏ Bộ trưởng ngoại giao Nguyễn Cơ Thạch một cách vô nguyên tắc, không cho tham gia đoàn cấp cao đi Thành Đô. Sau khi Nguyễn Cơ Thạch bị loại, anh Bách cũng xin nghỉ việc.

Anh Trần Xuân Bách bị kỷ luật ít lâu thì phó TBT báo Nhân Dân Bùi Tín nhân được cử đi dự họp báo Nhân Đạo, đã trả lời phỏng vấn đài BBC về dân chủ hóa, bị báo Nhân Dân thi hành kỷ luật, và xin tị nạn chính trị tại Pháp. Trong bài [“Xa lộ thông tin chỉ còn lẽ phải”](#) tôi có tỏ ý tiếc “Phải chi anh Bùi Tín tiếp tục nói ở trong nước, dù lời lẽ có nhẹ hơn đôi chút vẫn dễ được đồng bào lắng nghe”. Thời gian trước và sau đó, ở trong nước, có nhiều tác giả với lời lẽ chân thành, thẳng thắn với tư thế của người vừa là nạn nhân vừa là tội đồ, như Nguyễn Kiến Giang (Các tiểu luận: Khủng hoảng và lối ra, Tử duy tân đến đổi mới, Chủ nghĩa Mác – Lê nin còn lại những gì ; Tìm hiểu khái niệm công dân, vv...); Trần Độ với Nhật ký rừng rậm, Nguyễn Hộ với Quan điểm và Cuộc sống... Những

bài viết ấy được đảng viên, cán bộ và nhân dân tìm đọc, làm cho những người lãnh đạo bảo thủ lúng túng.

Sau 20 năm nhìn lại, so sánh kết luận của Nghị quyết TƯ 8 (khóa 6) và ý kiến Trần Xuân Bách với thực tế đã diễn ra trên thế giới và trong nước, sẽ không khó đánh giá bên nào đúng bên nào sai.

Tình hình thế giới:

Do duy trì quá lâu mô hình xô viết cho đến ngày sụp đổ đã khiến cho nhân dân các nước Nga và Đông Âu cạn niềm tin đối với các Đảng Cộng sản và cánh tả. Ở Liên bang Nga, suốt 20 năm qua, Đảng cộng sản, tổng bí thư G. Zyuganov chỉ giành được tối đa khoảng 20% số phiếu trong các cuộc bầu cử. Trong khi đó, Đảng nhân dân Campuchia khi chấp nhận "cuộc chơi" đa đảng đã bị "lép vế", nhưng nhờ gương cao ngạo cờ dân tộc, nay đã giành được thể thượng phong trên chính trường đất nước. Hiện nay, đợt sóng dân chủ lần thứ 4 đang cuộn cuộn, nước Miama gần sát Việt Nam đã chuyển từ quân phiệt sang dân chủ.

Sau 20 năm tái lập quan hệ đồng chí, trên cơ sở "16 chữ vàng" và "4 tốt" với Trung Quốc, ta càng ngày càng bị họ dồn ép: Thành lập thành phố Tam Sa bao gồm Hoàng Sa, Trường Sa; mời thầu dầu khí ngay trên vùng đặc quyền kinh tế của ta; xua hăng vận tàu cá, tàu vũ trang vào vùng biển Trường Sa; đòi "lấy máu người Việt Nam làm lễ tế cờ trong trận chiến Nam Sa"!...

Kỷ niệm 10 năm Hiệp định Thương mại song phương Việt Nam – Hoa Kỳ (BTA), Chính phủ Việt Nam tuyên bố: "Việt Nam nhất quán chủ trương sẵn sàng cùng Hoa Kỳ nỗ lực đưa quan hệ hai nước Việt – Mỹ lên tầm cao mới." Ngày 2-8-2012 Thượng viện Hoa Kỳ thông qua Nghị quyết ủng hộ vai trò ASEAN trong vấn đề Biển Đông, ủng hộ Tuyên bố DOC năm 2002 giữa ASEAN- Trung Quốc. Hiện nay, Việt Nam đang tích cực đóng góp vòng đàm phán thứ 13 Hiệp định Đối tác xuyên Thái bình dương (TPP).

Tình hình trong nước:

Nghị quyết TƯ 4 (khóa 11) nhận định "Tình trạng suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống của một bộ phận không nhỏ cán bộ, đảng viên, nhất là cán bộ lãnh đạo, quản lý các cấp". Tham nhũng đã từ vài "con sâu" trở thành cả "bầy sâu". Sự khiếu kiện đất đai dai dẳng bởi nạn cướp đất, đẩy nông dân tới bước phản ứng bằng bạo lực. Đội quân chủ lực của cách mạng giải phóng dân tộc đã nảy sinh cựu chiến binh Đoàn Văn Vươn làm bom tự tạo chống cưỡng chế phi pháp. Một trăm hộ dân Văn Giang đương đầu với 1000 cảnh sát vũ trang. Giai cấp công nhân được mệnh danh là giai cấp lãnh đạo, có đến 30% số người bị suy dinh dưỡng. Họ đã tổ chức hơn 5000 cuộc đình công đòi tiền lương, cải thiện bữa ăn, nhiều cuộc huy động từ 5000 đến 10.000 người, nhưng vẫn bị coi là bất hợp pháp, vì không được sự chỉ đạo của công đoàn! Trí thức bị cấm phản biện bằng Nghị định 97 của Thủ tướng. So sánh tư thế của nhà nước Việt Nam với nhà nước Philippines, Hàn Quốc, Nhật

Bản...trong cuộc đấu tranh chống Trung Quốc xâm phạm chủ quyền, người Việt Nam không khỏi hổ thẹn. Mỹ sẵn sàng giúp Philippines bảo vệ chủ quyền, trong khi đó đòi hỏi Việt Nam phải thực hiện dân chủ, nhân quyền làm điều kiện "thế chấp"!

Nghĩ về vận nước, không khỏi chua xót nhớ Trần Xuân Bách! Nguyên vọng khoán hộ của Kim Ngọc tuy đã thành hiện thực, đưa Việt Nam vào hàng nước xuất khẩu lương thực lớn thứ hai thế giới. Tuy nhiên cho đến nay, người cày vẫn cánh cánh giấc mơ quyền sở hữu ruộng cày mà Qua Ninh và Vân Đình (bút hiệu của Trường Chinh và Võ Nguyên Giáp tác giả quyển *Vấn đề dân cày*) đòi hỏi vẫn chưa được! Phải chăng tất cả đều còn phải chờ đến khi tư tưởng Trần Xuân Bách trở thành hiện thực trong cuộc sống dân tộc?

Ngày 20 -5 -2002 tại nhà anh Trần Xuân Bách ở Trung Tự (Hà Nội), nhà thơ Hải Như đã viết bài thơ tặng anh:

TRẦN XUÂN BÁCH

Chắc hẳn lịch sử sau này sẽ dành một trang về anh,

- khách quan phán xử

Tôi chỉ xin lưu ý nhỏ mai đời:

Cái Trần Xuân Bách mất rồi, nhưng còn cái được,

Tuyệt vời sao!

Chia sẻ tiếng sét giáng xuống đời anh,

Có một người đàn bà nguyện làm ngọn thu lôi vượt qua giông bão.

(Chúng ta từng sống một thời vô luân để 2 chữ "liên quan" òa lên cơn áo).

Trần Xuân Bách. Anh là nạn nhân và cũng là tác giả tội

ác.

Đúng

không nào?

Trên chục năm dài lê thê con chim bằng gậm nhấm nỗi cô đơn.

Tâm hồn vẫn sáng trong không rũ buồn vì khép cánh.

Từ Sài Gòn mỗi lần ra ghé thăm - tôi vui làm nhân chứng Một tình yêu...

Câu "Chúng ta từng sống một thời vô luân để hai chữ "liên quan" òa lên cơn áo" tôi cảm thấy như chỉ trích riêng mình! Sau khi anh Trần Xuân Bách bị kỷ luật, tôi còn tiếp tục làm tổng biên tập báo Lao Động 3 năm nữa, nhưng không đến thăm anh một lần nào! Tôi tự bào chữa: Vì thời gian này tôi phải liên tục đối phó với quá nhiều áp lực, chống đỡ cho tờ báo... Vì tôi đặt tòa soạn báo Lao Động ở Sài Gòn; gia đình, vợ con tôi cũng ở Sài Gòn, cho nên thời gian tôi có mặt ở Hà Nội rất eo hẹp... Nhưng mọi lý do vẫn không đủ để cho tôi có thể từ chối một chữ "hèn"! Anh Hải Như an ủi: "Mình biết, rất nhiều anh nhờ anh Bách mà leo lên "quyền cao chức trọng", nhưng sau khi anh bị kỷ luật, suốt bao năm có anh nào dám đến thăm ông thầy cũ của họ đâu! Cũng đừng trách họ hèn, bởi chúng ta phải sống "một thời vô luân" mà!"

Ngày anh Bách qua đời (1-1-2006), nhà thơ Hải Như viết bài "Vĩnh biệt người bạn cùng quê", có 3 câu này:

“Tôi nhớ tới câu thơ hôm nào anh ghi tặng tôi:

“Bác Hồ là chúng ta khi chúng ta thật sự là chúng ta.”

“Ngày Anh đi xa, trên báo Nhân Dân, bạn đọc thấy những gì thuộc về anh đều được trả lại”.

Tôi muốn tuyên xưng “Bác Hồ là chúng ta” theo ý Trần Xuân Bách để tiếp tục đưa Dân chủ, Tự do tới đích. Nhưng tôi không đồng ý với nhận định “những gì thuộc về anh đều được trả lại”! Cho dù điều văn có nhắc lại tất cả công lao Trần Xuân Bách, cho dù đã kể ra đủ các loại huân chương mà anh được trao tặng, cho dù cuối cùng, anh đã được nằm trong nghĩa trang Mai Dịch, nơi chỉ dành riêng cho các vị đại công thần của chế độ... nhưng tư tưởng cao cả mà Trần Xuân Bách hằng tâm nguyện và dám hiến mình, đâu đã được trả lại?!

Tổng Văn Công

(Trích hồi ký Làm báo, để nhớ 23 năm trước được gặp Trần Xuân Bách)

Tác giả gửi cho viet-studies ngày 6-9-12

Nguồn: <https://ttngbt.wordpress.com/2012/09/07/hau-chuyen-tran-xuan-bach-dan-chu-dua-dang-vao-long-dan-toc/>

www.vietnamvanhien.org

